

ПОНЯТТЯ «ОДНОРАЗОВИЙ ДОХІД» ДЛЯ ЦІЛЕЙ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Васильєва В.А.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті розглянуто нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини пов'язані із протидією корупції. Досліджено цілі Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, які необхідно запровадити у національне законодавство. Проведено порівняльну характеристику родового поняття «дохід» щодо видового поняття «одноразовий дохід». Визначено недоліки у нормативно-правових актах антикорупційного законодавства, які слід усунути. Наведено альтернативне визначення поняття «одноразовий дохід», яке могло б використовуватися у антикорупційному законодавстві.

Ключові слова: антикорупційне законодавство, категорія «дохід», одноразовий дохід, Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, Закон України «Про запобігання корупції».

Постановка проблеми. Корупція є глобальним явищем, тому притаманне в більшій або меншій мірі всім країнам світу. Так як Україна здійснює докорінну трансформацію економічного і політичного устрою, правової і соціальної системи, тому зростання рівня корупції є об'єктивно обумовленим фактором даних змін. Розвиток правової держави, якою проголосила себе Україна в статті 1 Конституції України (далі – КУ), повинен супроводжуватися оновленням законодавством, яке повинно ґрунтуватися на міжнародних принципах та стандартах. Так, Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (далі – Конвенція) із заявами була ратифікована Україною Законом № 251-V (251-16) від 18.10.2006. Цілі цієї Конвенції закріплені у статті 1, якими є: а) сприяння вжиттю й посиленню заходів, спрямованих на більш ефективне й дієве запобігання корупції та боротьбу з нею; б) заохочення, сприяння та підтримка міжнародного співробітництва й технічної допомоги в запобіганні корупції та в боротьбі з нею, зокрема в поверненні активів; с) заохочення чесності, відповідальності й належного управління громадськими справами й державним майном [1]. Отже, ратифікувавши Конвенцію, Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати національне законодавство відповідно до міжнародних стандартів запобігання та протидії корупції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для того, щоб більш детально проаналізувати особливості антикорупційного законодавства та визначити ті зміни, які необхідно зробити для вдосконалення національної нормативної бази слід, зокрема, звернутися до праць таких вчених як Є. Вандін, В. Гвоздецький, А. Котенко, В. Скомаров, О. Ференець та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Задля адаптації національного законодавства відповідно до міжнародних стандартів запобігання та протидії корупції, поняття «одноразовий дохід» в контексті частини 2 статті 52 Закону має відрізнитися від загальноприйнятого лексичного значення категорії доходу, яке на разі застосовується в нормативно-правових актах України.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз легальних визначень поняття «дохід» та «одноразовий дохід» в антикорупційному законодавстві. Проведення порівняльної характеристики цих двох категорій фінансового права. Формулю-

вання альтернативного визначення поняття «одноразовий дохід» для цілей антикорупційного законодавства в аспекті частини 2 статті 52 Закону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні на території України діє Закон України «Про запобігання корупції» (далі – Закон), який був прийнятий 14 жовтня 2014 року і замінив собою два закони: «Про засади запобігання і протидії корупції» та «Про правила етичної поведінки».

У ч. 2 статті 52 Закону закріплено, що у разі суттєвої зміни у майновому стані суб'єкта декларування, а саме отримання ним доходу, придбання майна на суму, яка перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня відповідного року, зазначений суб'єкт у десятиденний строк з моменту отримання доходу або придбання майна зобов'язаний письмово повідомити про це Національне агентство [2].

Актуальним для антикорупційного законодавства, в контексті даної статті Закону, є категорія дохід, що характерна для термінологічного апарату фінансового права. Для того щоб визначити поняття «одноразовий дохід» необхідно спочатку проаналізувати родові поняття, тобто категорію дохід.

Автори «Фінансового словника» А.Г. Завгороднього, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко зазначають, що дохід являє собою «гроші або матеріальні цінності, одержані від виробничої, комерційної, посередницької чи іншої діяльності (виторг)» [3, с. 134].

Пункт 5 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 № 290, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14.12.99 за № 860/4153 (далі – Положення (стандарт) 15), визначає, що дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена [4].

Пункт 14.1.54. статті 14 Податкового кодексу України фіксує, що дохід з джерелом їх походження з України – будь-який дохід, отриманий резидентами або нерезидентами, у тому числі від будь-яких видів їх діяльності на території України (включаючи виплату (нарахування) винагороди іноземними роботодавцями), її континентальному шельфі, у виключній (морській) економічній зоні, у тому числі, але не виключно, доходи у вигляді:

а) процентів, дивідендів, роялті та будь-яких інших пасивних (інвестиційних) доходів, сплачених резидентами України; б) доходів від надання резидентом або нерезидентом в оренду (користування) майна, розташованого в Україні, включаючи рухомий склад транспорту, приписаного до розташованих в Україні портів; в) доходів від продажу рухомого та нерухомого майна, доходів від відчуження корпоративних прав, цінних паперів, у тому числі акцій українських емітентів; г) доходів, отриманих у вигляді внесків та премій на страхування і пере страхування ризиків на території України; г) доходів страховиків – резидентів від страхування ризиків страхувальників – резидентів за межами України; д) інших доходів від діяльності, у тому числі пов'язаних з повною або частковою переупинкою прав та обов'язків за угодами про розподіл продукції на митній території України або на територіях, що перебувають під контролем контролюючих органів (у зонах митного контролю, на спеціалізованих ліцензійних митних складах тощо); е) спадщини, подарунків, вигравів, призів; е) зробиної плати, інших виплат та винагород, виплачених відповідно до умов трудового та цивільно-правового договору; ж) доходів від зайняття підприємницькою та незалежною професійною діяльністю [5].

У Роз'ясненні щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю затвердженого Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції 11 серпня 2016 р. № 3 (далі – Роз'яснення) закріплено у пункті 65-1, роз'яснення поняття «одноразовий дохід», який застосовується при повідомленні суб'єктами декларування про суттєві зміни в майновому стані. Зобов'язання частини другої статті 52 Закону є додатковим заходом здійснення фінансового контролю, спрямованого на з'ясування фактичної зміни у майновому стані суб'єкта декларування. Тобто повинна виникати реальна суттєва зміна у майновому стані, яка полягає у можливості використання відповідного доходу для задоволення власних потреб суб'єктом декларування. Під поняттям «одноразовий дохід» слід розуміти отримання суб'єктом декларування доходу, що перевищує суму в розмірі 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня відповідного року, який нарахований та виплачений одним джерелом доходу, має певну ознаку доходу та визначену дату набуття права власності на такий дохід (дату отримання доходу). При цьому для обчислення суми, яка створює у суб'єкта декларування обов'язок подати повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, необхідно брати нарахований розмір «одноразового доходу», оскільки відповідно до підпункту 168.1.1 пункту 168.1 статті 168 Податкового кодексу, податковий агент, який нараховує, виплачує або надає оподатковуваний дохід на користь платника податку, зобов'язаний утримувати податок на доходи фізичних осіб. Наприклад, у випадку отримання кількох платежів заробітної плати з різними сумами має місце отримання декількох одноразових доходів з одного джерела. Тобто, особа може розпоряджатись грошовими коштами одразу після їх одержання (надходження частинами, наприклад, заробітна плата за першу половину місяця 15-го числа і заробітна плата за другу половину місяця до 30-го числа). Отже, суб'єкт декларування

повинен подавати повідомлення про суттєві зміни в майновому стані лише в тому разі, коли розмір нарахованої заробітної плати за половину місяця, виплачений йому на певну дату перевищує суму в розмірі 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня відповідного року (доповнено новим запитанням згідно рішення Національного агентства від 02.02.2017 № 118) [6].

Пункт 66 Роз'яснень закріплює, що заробітна плата суб'єкта декларування вважається його доходом. Відповідно, якщо суб'єкт декларування отримав одноразовий дохід (у вигляді заробітної плати тощо) у розмірі, що перевищує 50 ПМ, встановлених для працездатних осіб на 1 січня року, коли такий дохід було отримано, то виникає обов'язок повідомити про це Національне агентство шляхом подання повідомлення про суттєві зміни в майновому стані суб'єкта декларування [6].

Проте, у статті 46 Закону передбачено, що в декларації зазначаються відомості про отримані (нараховані) доходи, у тому числі доходи у вигляді заробітної плати (грошового забезпечення), отримані як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом [2]. Тобто дана стаття не просто визначається необхідність зазначити в декларації інформацію про доходи, а й уточнюється склад доходів: «у тому числі доходи у вигляді заробітної плати (грошового забезпечення), отримані як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом». Згідно зі статтею 43 КУ [7], кожен має право на належні, безпечні й здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Відповідно до ст. 94 Кодексу законів про працю України [8], заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому вираженні, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Заробітна плата є об'єктом оподаткування податком на доходи фізичних осіб. Особа, що сплачує заробітну плату, є податковим агентом, на якого Податковим кодексом України покладений обов'язок нараховувати, утримувати і сплачувати податок на доходи фізичних осіб до бюджету від імені й за рахунок фізичної особи, вести податковий облік, подавати податкову звітність контролюючим органам і нести відповідальність за порушення норм Податкового кодексу України. Таким чином заробітна плата є об'єктом оподаткування податком на доходи фізичних осіб. Сплата податку на доходи фізичних осіб здійснюється податковим агентом. Останній повинен нараховувати, утримувати та сплачувати податок на доходи фізичних осіб від імені й за рахунок фізичної особи, що отримує заробітну плату. Тобто особа, що отримує заробітну плату, навіть не бере участі у сплаті податку на доходи фізичних осіб і військового збору з такої заробітної плати й не може вплинути на розмір сплачуваного податку та звітність, що подається податковим агентом. За таких умов заробітна плата не може розглядатися як неправомірна вигода. Вона є законною винагородою за виконану роботу [9, с. 99].

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, аналіз положень у наведених вище нормативно-правових актів дозволяє дійти до висновку, що обов'язок повідомити про одноразовий дохід в контексті частини 2 статті 52 Закону, свідчить про те, що метою Закону є не лише запобігання корупції як використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону, наданих

ій службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб ... (абзац 6 частини 1 статті 1 Закону) [2], а також моніторинг майнового стану суб'єкта декларування. На нашу думку, поняття «одноразовий дохід» для цілей антикорупційного законодавства в аспекті частини 2 статті 52 Закону має відрізнитися від загальноприйнятого лексичного значення категорії доходу. Наприклад, поняття «одноразовий дохід» може бути визначене наступним чином: оподатковане збільшення активу,

отримане суб'єктами декларування, у тому числі від будь-яких видів їх діяльності на території України, що перевищує суму в розмірі 50 прожиткових мінімумів і не являється правомірною винагородою, отриманою у встановленим законом порядку. Адже необхідно неодмінно урахувати специфіку антикорупційного законодавства, цілі задля яких створювалася нормативна база. Лише комплексно змінивши підхід до функціонування системи запобігання корупції в Україні, можна буде привести національне законодавство у відповідність до міжнародних стандартів запобігання та протидії корупції.

Список літератури:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.
2. Закон України «Про запобігання корупції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
3. Завгородній А.Г. Фінансовий словник. – 3-тє вид., випр. та доп. // А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 587 с.
4. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
5. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Роз'ясненні щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/uploads/documents/47333.pdf>.
7. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
8. Кодекс законів про працю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
9. Котенко А.М. Податково-правовий вплив на визначення змісту поняття «отриманий дохід» для цілей антикорупційного законодавства. Актуальні проблеми держави і права. № 80. (2018).

Васильева В.А.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

ПОНЯТИЕ «ОДНОРАЗОВЫЙ ДОХОД» ДЛЯ ЦЕЛЕЙ АНТИКОРРУПЦИОННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Аннотация

В статье рассмотрено нормативно-правовые акты, которые регулируют общественные отношения связанные с противодействием коррупции. Исследованы цели Конвенции Организации Объединенных Наций против коррупции, которые необходимо ввести в национальное законодательство. Проведена сравнительная характеристика родового понятия «доход» по отношению к видовому понятию «одноразовый доход». Определены недостатки в нормативно-правовых актах антикоррупционного законодательства, которые следует устранить. Приведено альтернативное определение автора понятия «одноразовый доход», которое могло бы использоваться в антикоррупционном законодательстве.

Ключевые слова: антикоррупционное законодательство, категория «доход», одноразовый доход, Конвенция Организации Объединенных Наций против коррупции, Закон Украины «О предотвращении коррупции».

Vasilyeva V.A.

Yaroslav Mudryi National Law University

CONCEPT OF ONE-TIME INCOME FOR THE PURPOSES OF ANTI-CORRUPTION LEGISLATION

Summary

The article deals with legal acts, that regulate public relations connected with fight against corruption. The author explored the objectives of the United Nations Convention against Corruption, which need to be introduced into national legislation. The article analyzes the generic concept of the category of "income" in relation to the specific concept of "one-time income". The deficiencies in the legal acts of anticorruption legislation are identified, which should be eliminated. The author offers an alternative definition of the concept of "one-time income" that could be used in anti-corruption legislation.

Keywords: anti-corruption legislation, the category of "income", one-time income, United Nations Convention against Corruption, the Law of Ukraine "On the Prevention of Corruption".